

Overschot provincies in 2004 weer toegenomen

Marty Rottman

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen, 2006.
Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudiging voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2005–2006	= 2005 tot en met 2006
2005/2006	= het gemiddelde over de jaren 2005 tot en met 2006
2005/'06	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz. beginnend in 2005 en eindigend in 2006
2003/'04–2005/'06	= boekjaar enz., 2003/'04 tot en met 2005/'06

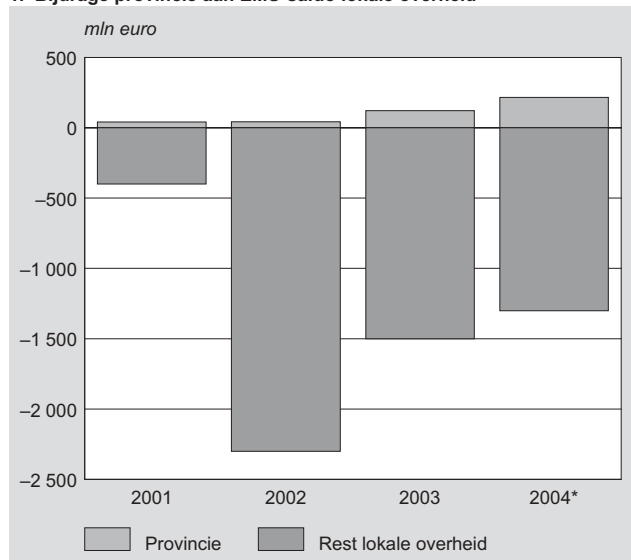
In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Vorderingensaldo

Het vorderingensaldo van provincies is de laatste twee jaren fors verbeterd. Sinds 2001 is de bijdrage van de provincies aan het vorderingensaldo van de sector lokale overheid steeds positiever. Was het overschot in 2001 nog 42 miljoen euro, in 2004 is het opgelopen tot 216 miljoen euro.

1. Bijdrage provincie aan EMU-saldo lokale overheid

Bron: CBS.

Het EMU-saldo is sinds de toetreding van Nederland tot de EMU een belangrijke grootheid voor de overheidsfinanciën. Een tekort van de totale overheid van meer dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) is volgens het Europese Stabiliteitspact niet toegestaan. Overheden moeten streven naar een begroting in evenwicht of met een overschot. De matige economische ontwikkeling in de eerste jaren van de nieuwe eeuw heeft er toe geleid dat het overschot in 2000 is omgeslagen in een oplopend EMU-tekort in de daarop volgende jaren. In 2003 is het tekort van de totale overheid zelfs opgelopen tot boven de 3% van het BBP,

Tabel 1
EMU-saldo naar overheidslaag

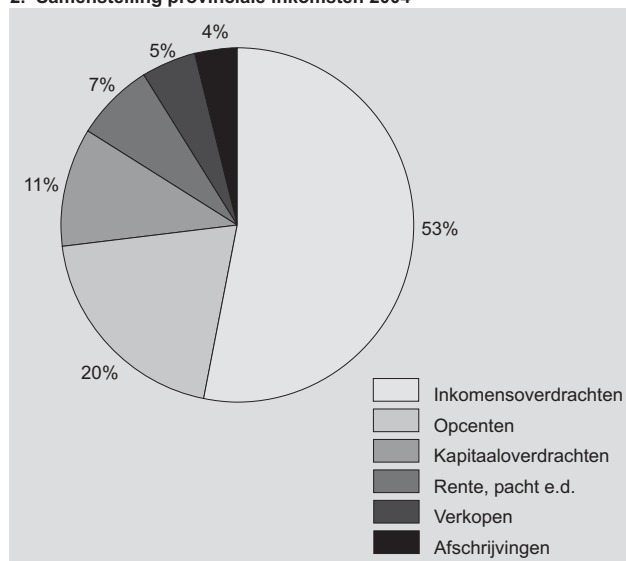
	2001	2002	2003	2004
<i>mld euro</i>				
Overheid w.v.	-1,1	-9,2	-14,9	-9,3
Centrale overheid	-0,9	-4,8	-13,5	-8,6
Lokale overheid w.v.	-0,4	-2,3	-1,5	-1,3
Provincies	0,0	0,0	0,1	0,2
Sociale fondsen	0,2	-2,1	0,1	0,6
Bruto Binnenlands Product (BBP)	447,7	465,2	476,3	488,6
<i>% BBP</i>				
Overheid w.v.	-0,2	-2,0	-3,1	-1,9
Centrale overheid	-0,2	-1,0	-2,8	-1,8
Lokale overheid	-0,1	-0,5	-0,3	-0,3
Sociale fondsen	0,1	-0,4	0,0	0,1

waarmee de kritische grens van het Stabiliteitspact is overschreden. Opvallend hierbij is dat de provincies sinds 2001 juist een groeiend overschot hebben. De verbetering bij de provincies wordt veroorzaakt doordat de inkomsten sterker toenemen dan de uitgaven.

Opcenten nog altijd belangrijkste eigen inkomstenbron

De inkomsten van provincies zijn in 2004 toegenomen met 504 miljoen euro tot een totaal van ruim 4,9 miljard euro. Bijna 20 procent van deze stijging werd veroorzaakt door een meeropbrengst bij de belastingen. Zo steeg de motorrijtuigenbelasting met 94 miljoen euro tot 969 miljoen. De opcenten motorrijtuigenbelasting zijn nog altijd de belangrijkste eigen inkomstenbron van de provincies. De inkomsten uit de opcenten zijn vrij besteedbaar. Daarnaast hebben toenemende overheidsbijdragen gezorgd voor driekwart van de inkomstenstijging.

2. Samenstelling provinciale inkomsten 2004

Bron: CBS.

De overheidsbijdragen bestaan voor ruim tweevijfde deel uit een algemene uitkering uit het provinciefonds. Naast deze algemene uitkering van het Rijk, die net als de opcenten tot de niet-gebonden inkomsten behoort, ontvangen de provincies vooral rijksbijdragen in de vorm van specifieke uitkeringen. Deze doelbijdragen zijn bestemd voor specifieke beleidstaken van de provincies, zoals het onderhoud en aanleg van wegen, bodemsanering en jeugdzorg.

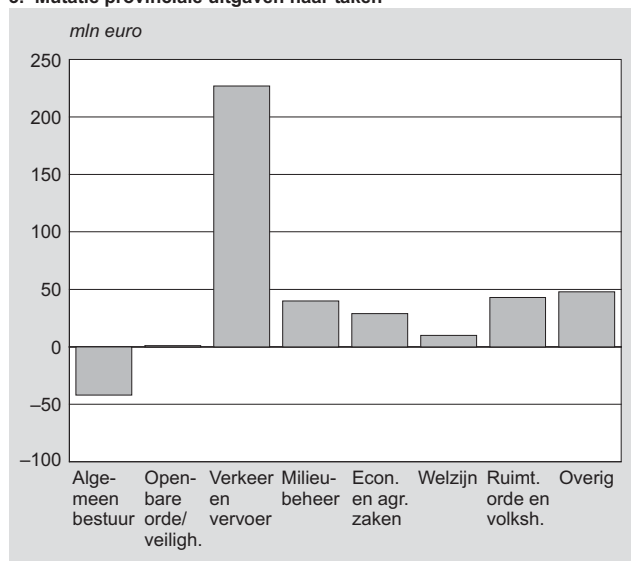
De exploitatie-inkomsten voor verkeer en vervoer zijn met een kwart toegenomen tot 829 miljoen euro. De provincies hebben een regiefunctie bij het project "Duurzaam Veilig Verkeer", één van de landelijk projecten waarmee de verkeersveiligheid een nieuwe impuls krijgt. Binnen dit project draait het om het voorkomen van ongelukken. De nadruk ligt op het verbeteren van de verkeersveiligheid door herinrichting van wegen. Verder is er aandacht voor voorlichting, educatie en politiecontroles. Naast de verschillende overheden zijn ook andere maatschappelijke organisaties zoals de ANWB, 3VO en de Fietzersbond bij het project betrokken. De aanleg van 30-km gebieden binnen de bebouwde kom en het aanleggen van rotondes op gevaarlijke kruisingen zijn duidelijk zichtbare voorbeelden van "Duurzaam Veilig Verkeer". Ook de maatregel om de bromfietser niet langer op het fietspad toe te laten, maar naar de rijbaan te verwijzen, vond plaats in het kader van dit project.

Jaarlijks ontvangen de provincies eveneens een GDU¹⁾-subsidie van het Rijk voor kleine infrastructuurprojecten. Een deel van deze doeluitkering wordt verdeeld onder de gemeenten, een ander deel wordt ingezet voor provinciale projecten.

Uitgaven voor verkeer en vervoer spannen de kroon

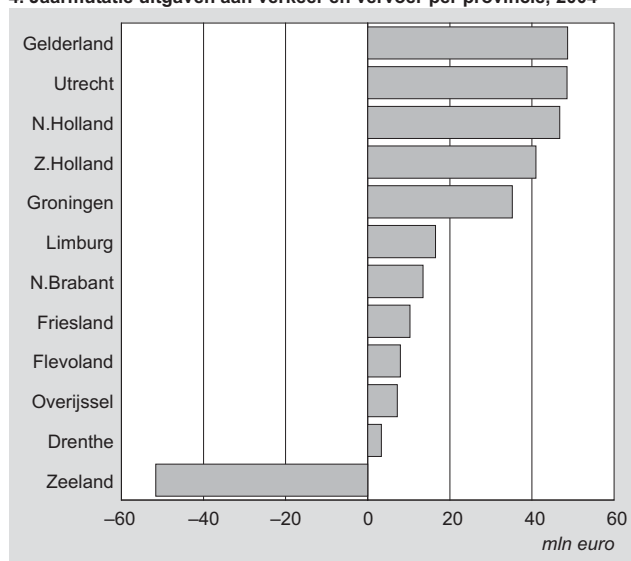
Provincies zijn actief op een breed aantal terreinen. De uitgaven op het terrein van verkeer en vervoer scoren met 1,5 miljard euro het hoogst. Als gevolg van maatregelen op het gebied van de verkeersveiligheid en doordat infrastructurele projecten in 2004 hoog op het lijstje stonden, zijn deze uitgaven ook het meest gestegen (227 miljoen euro).

3. Mutatie provinciale uitgaven naar taken

Bron: CBS.

4. Jaarmutatie uitgaven aan verkeer en vervoer per provincie, 2004

Bron: CBS.

De grootste bereikbaarheidsproblemen spelen in de grootstedelijke gebieden, zoals de regio's in de randstad en de regio's

Eindhoven en Arnhem-Nijmegen. Het gaat hierbij vooral om de aanpak van verkeerstechnische knelpunten die ook vanuit economisch opzicht een probleem vormen.

De toename van de uitgaven voor verkeer en vervoer is het grootst in de provincie Gelderland. Deze provincie is (samen met gemeenten en regio's) dan ook voortvarend begonnen met de aanpak van de bereikbaarheidsproblematiek. Door een geslaagde lobby van het BBKAN!²⁾ is steun van het Rijk verkregen voor de gewenste infrastructuur. Verder geven de provincies Utrecht en Groningen opvallend meer geld uit voor verkeer en vervoer. De uitgaven van Utrecht zijn in 2004 bijna verdubbeld ten opzichte van 2003, terwijl die van Groningen zijn toegenomen met bijna 40%.

De provincie Groningen richt zich, met het programma Bereikbaar Groningen, op de verbetering van de bereikbaarheid van het platte land en de stad Groningen door middel van een samenhangend pakket van maatregelen. Hierbij spelen zowel het openbaar vervoer als de verdere verbetering van de infrastructuur een belangrijke rol.

In het Strategisch Mobiliteitsplan Provincie Utrecht (SMPU) wordt onder andere geld gereserveerd voor een betere doorstroming op de Utrechtse wegen, waarvan ook de streekbussen profiteren. Daarnaast wil de provincie het gebruik van de fiets bevorderen door de infrastructuur te verbeteren. Het verbeteren van fietsverbindingen is overigens ook een speerpunt voor de andere provincies.

De ontvangen rijksmiddelen op grond van de Gebundelde Doel Uitkering (GDU) en Regeling Duurzaam Veilig worden veelal ingezet voor deze projecten.

Bij de provincie Zeeland is een opvallende daling van ongeveer 50 miljoen euro te zien in de uitgaven voor de Verkeersveiligheid. Deze daling is veroorzaakt door ontwikkelingen in 2003. In dat jaar is een verkeers- en vervoersvisie vastgelegd in het Provinciaal Verkeers- en Vervoersplan. Met de uitvoering is waarschijnlijk nog niet begonnen. Daarnaast zijn in 2003 grote bijdragen gedaan aan rijksprojecten. Bovendien werden in dat jaar de Zeeuwse veerdiensten over de Westerschelde opgeheven door de komst van de Westerscheldetunnel tussen Terneuzen en Ellewoutsdijk.

Slechts lichte stijging van uitgaven voor welzijn

De uitgaven op het terrein van welzijnszorg zijn licht gestegen tot een niveau van bijna 1,2 miljard euro. De provincies zijn ver-

Nieuwe voorschriften

Met ingang van het verslagjaar 2004 is er voor de provincies een nieuw verslagleggingstelsel in werking getreden. Het Besluit comptabiliteitsvoorschriften 1995 is vanaf begrotingsjaar 2004 vervangen door het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) onder andere vanwege de dualisering³⁾ van het Gemeente- en Provinciebestuur. Het BBV stelt eisen waaraan de begroting, meerjarenraming, het jaarverslag en de jaarrekening, van provincies dienen te voldoen. Daarnaast dienen de provincies gegevens te leveren aan het CBS, o.a. voor het berekenen van het EMU-saldo. De nieuwe voorschriften wijken op sommige plaatsen af van de oude richtlijnen. Een belangrijk verschil is dat middelen van derden die moeten worden aangewend voor een specifiek doel niet meer tot de reserves worden gerekend, maar tot de voorzieningen. In de nieuwe voorschriften is verder expliciet opgenomen hoe activa en passiva moeten worden gewaardeerd. Al deze veranderingen bemoeilijken de cijfermatige vergelijking van 2003 met 2004.

antwoordelijk voor de jeugdzorg. Hiervoor ontvingen zij doeluitkeringen van het Rijk. De provincies beschikken over diverse instrumenten om haar jeugdbeleid te realiseren. Een belangrijk instrument is het verstrekken van subsidies. Daarbij beschikken zij over een aantal specifieke subsidieregelingen om projecten op het terrein van jeugdbeleid (mede) te ondersteunen. De jeugd staat nadrukkelijker dan ooit op de maatschappelijke en politieke agenda. Het kabinet wil de komende jaren meer geld investeren in de jeugdzorg. Steeds meer groeit het besef dat voor een betere samenleving investeren in de jeugd noodzakelijk is. Het gaat hierbij om zaken als goed onderwijs en het voorkomen van jeugdcriminaliteit, maar ook het bevorderen van de gezondheid.

Noten in de tekst

- ¹⁾ Gebundelde Doeluitkering. Met ingang van 1996 ontvangen de provincies een gebundelde doeluitkering voor kleine infrastructuurprojecten, dat wil zeggen projecten kleiner dan € 11,4 miljoen.
- ²⁾ KAN staat voor Knooppunt Arnhem-Nijmegen. Beter Bereikbaar KAN! (BBKAN!) heeft als doel de bereikbaarheid in het gebied rond Arnhem en Nijmegen de komende jaren op een aanvaardbaar peil te houden. BBKAN! is een samenwerkingsverband van twintig KAN-gemeenten, provincie Gelderland, Rijkswaterstaat directie Oost-Nederland en de Stadsregio Arnhem-Nijmegen.
- ³⁾ Provincies zijn sinds maart 2003 gedualiseerd. Een belangrijke verandering hierbij is de scheiding van bevoegdheden en posities van provinciale staten en gedeputeerde staten. De gedeputeerde staten houden zich bezig met bestuur. De provinciale staten stellen hiervoor de kaders, controleren het bestuur en vertegenwoordigen de burgers.

Tabel 2
Uitgaven en inkomsten van de sector overheid van provincies naar economische categorieën

Uitgaven	2003	2004	Inkomsten	2003	2004
Lopende rekening			Lopende rekening		
<i>mln euro</i>			<i>mln euro</i>		
Beloning van werknemers	689	720	Verkoop van goederen en diensten	75	123
Onderhoud g.w.w.-werken	261		Verrekening investeringsprojecten	14	26
Verbruik overige goederen en diensten	471	853	Ontvangen rente	110	105
Betaalde indirecte belastingen	5	7	Dividenden, pachten, concessies	248	230
Afschrijvingen	211	200	Winstafdracht eigen bedrijven		
Betaalde rente	61	44	Opcenten motorrijtuigenbelasting		
Subsidies	510	519	privé-gebruik	701	776
Inkomensoverdrachten aan			zakelijk gebruik	175	193
Overheidsinstellingen	941	1 006	Grondwaterbelasting	14	14
Gezinnen	137	160	Heffing nazorg stortplaatsen	19	20
Overige	3	7	Inkomensoverdrachten van		
Subtotaal	3 289	3 516	Overheidsinstellingen	2 287	2 450
Saldo lopende rekening (overschot)	355	435	Gezinnen	0	0
Totaal lopende rekening	3 644	3 951	Overige	1	14
Kapitaalrekening			Kapitaalrekening		
Investeringen in					
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	398	526	Afschrijvingen	211	200
Bedrijfsruimten	12	14			
Vervoermiddelen	14		Verkoop onroerende goederen		8
Woningen	0		Verkoop van investeringsgoederen	5	22
Overige machines, apparaten en installaties	37	36	Verkoop grond	3	5
Aankoop grond	15	51	Investeringsbijdragen van		
Investeringsbijdragen aan			Overheidsinstellingen	137	210
Overheidsinstellingen	372	216	Overige	104	80
Overige	41	206	Overige kapitaaloverdrachten van		
Overige kapitaaloverdrachten aan			Overheidsinstellingen	278	429
Overheidsinstellingen	25	28	Overige	19	
Overige	76	96	Subtotaal	757	954
Subtotaal	990	1 173			
Saldo kapitaalrekening	-233	-219	Totaal kapitaalrekening	757	954
Totaal kapitaalrekening	757	954			
Saldo lopende en kapitaalrekening (vorderingensaldo)	122	216			

Tabel 3
Lasten en baten volgens de exploitatierekening van provincies naar taken

	Lasten				Baten			
	2001	2002	2003	2004	2001	2002	2003	2004
	<i>mln euro</i>				<i>mln euro</i>			
Algemeen bestuur	234	251	269	227	28	33	51	14
Openbare orde en veiligheid	9	9	13	13	1	1	0	1
Verkeer en vervoer	1 234	1 404	1 290	1 517	609	768	662	829
Waterhuishouding	184	169	161	172	48	49	33	34
Milieubeheer	482	459	469	509	251	213	210	235
Recreatie en natuur	157	170	172	209	40	37	40	31
Economische en agrarische zaken	285	310	385	414	316	308	629	328
Welzijn	979	1 082	1 162	1 172	596	657	682	682
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	300	242	256	299	195	127	148	182
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	376	372	516	1 014	2 328	2 396	2 655	3 293
Totaal	4 240	4 468	4 693	5 546	4 415	4 589	5 110	5 629